

Proč 50 let monitoringu vodních ptáků nestačilo?

Why 50 years of waterbird monitoring has not been enough?

Petr Musil

Katedra ekologie, FŽP, ČZU, Kamýcká 1176, CZ-165 21 Praha 6 - Suchdol, p.musil@post.cz

Zájem lidí o vodní ptáky sahá ještě před počátky lidské civilizace. Shromaždiště a tahové zastávky znali určitě již pravěcí lovci. Na freskách ze starého Egypta pak najdeme věrná vyobrazení hus, která dokládají jak vynikající schopnost tehdejších malířů zachytit zbarvení i velikost těla jednotlivých druhů hus a tak i to, že na území Egypta se vyskytovaly druhy, jejichž areál výskytu (včetně zimovišť) leží v současnosti výrazně severněji od území nynějšího Egypta.

Později se s rozvojem lidské civilizace zintenzivnilo využívání mokřadních biotopů, jejich vysoušení a přeměna na zemědělskou půdu, lidská sídla i průmyslové areály. Po druhé světové válce se většina populací vodních ptáků v Západní Palearktidě i v jiných částech naší planety nacházela v žalostném stavu. Mnohým z nich dokonce hrozilo vyhubení. Snahy po jejich ochraně i potřeba získání věrohodných údajů o jejich početnosti vedly od nesmělých začátků ve 40. a 50. letech až k mezinárodně koordinovanému monitoringu populací vodních ptáků, jehož výsledky jsou využívány k ochraně druhů a jejich stanovišť. Konkrétním příkladem je pak 50ti-letá historie Mezinárodního sčítání vodních ptáků, jehož první rok proběhl v celosvětovém měřítku v lednu 1967. V některých evropských státech (např. Velká Británie, Nizozemí, Švédsko) ale monitoring vodních ptáků koordinovaný na národní úrovni začal ještě dříve, a tak v České republice za počátek Mezinárodního sčítání vodních ptáků považujeme leden 1966. V této souvislosti je zapotřebí ocenit velký přínos všech iniciátorů, koordinátorů i jednotlivých sčítatelů.

Současné studie prokazují výrazné změny početnosti zimujících vodních ptáků na úrovni jednotlivých států či areálů tahových populací příslušných druhů. Převažujícím trendem je nárůst populací a posun jejich zimovišť z jihozápadní do severovýchodní Evropy. K nárůstu početnosti většiny druhů ale dochází i na střeoevropských zimovištích, a tedy i v České republice. Na našem území se dlouhodobě zvyšují například počty zimujících volavek, kormoránů, hus, většiny druhů kachen a racků. V mnoha případech se jedná o druhy, které mohou mít nebo mají silný dopad na zemědělství (herbivorní druhy jako jsou např. husy) či rybnářství (rybožravé druhy jako jsou např. volavky a kormoráni).

Uvedené trendy jsou ovlivňovány jak změnami globálních / celoevropských podmínek, tak i změnami na konkrétních lokalitách, které jednotlivé druhy využívají. Ačkoliv existují studie, hodnotící změny distribuce a početnosti na úrovni tahových populací, detailní analýzy změn na úrovni jednotlivých lokalit se objevují až v posledních letech, a to právě na základě výsledků České republiky.

Ačkoliv v posledních přibližně 10 letech vznikla řada publikací analyzující změny početnosti a distribuce zimujících populací, víme stále jen málo o změnách struktury populací, které by nám mohly naznačit, jakým směrem se ubírá jejich natalita či mortalita, které právě mohou být hybateli rozsáhlých populačních změn.

Ukazuje se tedy, že ačkoliv 50 let intenzivního mezinárodně koordinovaného monitoringu vodních ptáků přineslo mnoho cenných výsledků, včetně významných publikačních výstupů, stále toho spíš více nevíme. Na druhou stranu i po dlouhých desetiletích se objevují nové a zajímavé poznatky. Současně může být monitoring vodních ptáků i inspirací pro projekty začínající v současnosti, které je třeba zakládat tak, aby mohly přinášet výsledky i po 50ti letech.